

De sustinebilitate

azaz a fenntarthatóságról. Mondhatjuk különböző nyelveken: sustainability (angol), Nachhaltigkeitt (német), ógörögül talán a sztoa-eszmény fedí legjobban. Minél több ember mondja ki ezt az új, feltörekvő fogalmat – fenntarthatóság –, annál többfélért ért rajta. Valahogy úgy vagyunk ezzel, mint Orwell Állatfarmjának lakói a Ne ölj! paranccsal. Ki volt írva a nagy táblára, hogy „Állat nem öl meg állatot”, majd később megjelent a kiegészítés: „...ok nélkül.”

Ehhez hasonlóan a fenntarthatóság a közgazdászok nyelvezetében már fenntartható fejlődéssé, fenntartható növekedéssé lényegült át, s valami olyasmit jelent, hogy növekedjünk, gazdagodjunk erősen, csak nagyobb válság, vagy infláció ne legyen belőle... ..mostanában. Vagyis: „Fenntarthatóság – legalábbis egyelőre.”

A Bruntland-jelentés szerinti fenntarthatóság ennél sokkal ésszerűbb fogalom. Nulla növekedésről beszél, ahol az életszínvonal minőségi alakulását attól várhatjuk, hogy a technológiai fejlődés révén kisebb szennyezéssel, pazarlással több kényelmet tudunk biztosítani. Ennek egyes részleteit alkalmazzák is a nyugati gazdaságokban – a nulla növekedést persze nem –, de még így is akad benne egy logikai hiba. A fenntartható fejlődés feltételezi, hogy a Bruntland-jelentés készítésekor a világ még fenntartható állapotban volt, s így a technikai fejlődés arra szolgál, hogy növekedés nélkül is fokozza jólétünket; nem gondol arra, hogy a fenntarthatósághoz bizonyos területeken vissza kell térni, már elrontott dolgokat jóvá kell tenni.

Számomra a fenntarthatóság alapvetően a következő négy dolgot jelenti:

1) Kevesebbet fogyasztani, mint amit a Természet adni tud. Kevesebb fát kivágni, mint amennyit ültetünk, mint amennyit az állomány vastagodik. Állítólag az erdészet szókinccstárából került át a ma politikájába a fenntartható gazdálkodás. Maga a gondolat valamikor a XVII. században jelent meg az erdészeknél. Amikor Braziliában (vagy Kanadában) kivágják az őserdőket, Indiában, Pakisztánban több vizet hoznak felszínre a kutakból, mint amennyi a területen csapadék formájában leesik, amikor a világtengerek 60%-án több halat próbálnak kifogni, mint amennyi az éves szaporulat, joggal csóváljuk a fejünket, hogy ez így nem lesz fenntartható. Hát miért nem látjuk meg végre azt, hogy szénből, kőolajból, földgázból, a legtöbb ércből többet hozunk a felszínre, mint amennyi termelődik? Kőolajból például egészen konkrétan 5 milliószor többet. Ezért nem fenntartható a nyugati típusú ipar, a fűtés nagy része, az olajalapú közlekedés, a túl intenzív, kemizált mezőgazdaság. A népesség növekedésével is számolva pedig még az egyre szerényebb fűtés, megélhetés is végül a fenntarthatatlanság zónájába sülyed.

2) Több kárt tenni jóvá, mint amennyit létünkkel és igényeinkkel okozunk, okozunk. El kell ismernünk, hogy máris létrehoztunk olyan helyzeteket, amelyeket a Természet nem tud orvosolni, környezetünkben vannak, és folyamatosan keletkeznek elrontott dolgok. Majd minden tevékenységünkkel okozunk egy kis további fenntarthatatlanságot, és alig tudunk említeni olyan foglalkozásokat, olyan ismerősünket, aki a károk helyreállításával foglalkozna. Természetes, hogy enni kell, de vajon tudunk-e kenyeret sütni szén-dioxidkibocsátás nélkül? Természetes, hogy sütünk, és hogy környezeti adósságot okozunk. De vajon több kárt teszünk-e jóvá, mint amennyit okozunk; vajon az emberek többsége foglalkozik-e hivatászerűen azzal, hogy holnap helyrehozza azt, amit tegnap elrontottunk. Ebből a szempontból (és csak ebből a szempontból) mindegy, hogy a károkat szükségből, létszámból

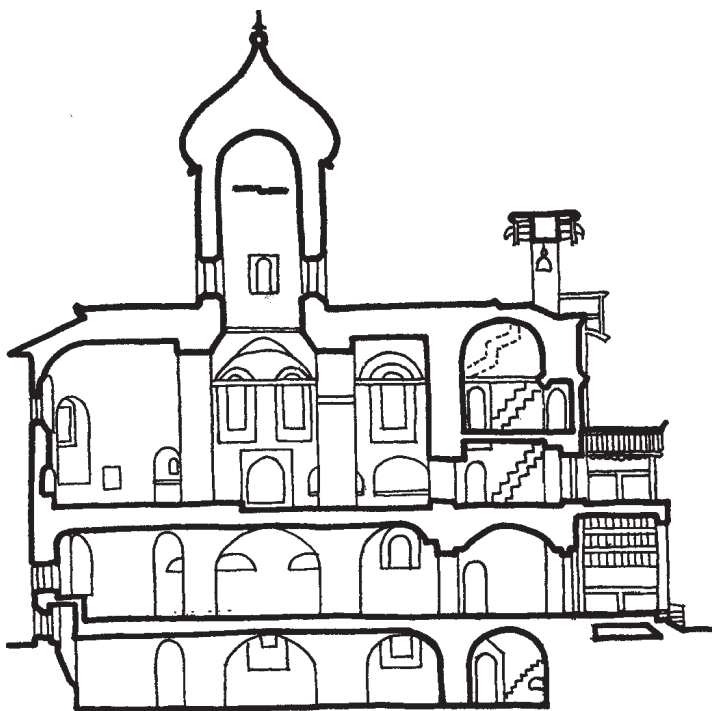
vagy luxuspazarlásból okoztuk-e. Csak az a lényeg, hogy többet teszünk-e jóvá, mint amennyit okozunk. Ez esetben egyre csökkeni fog a fenntarthatatlanságunk. Ellenkező esetben pedig nőni.

3) Nem termelni több szennyeződést, mint amit a Természet fel tud dolgozni. Bár már ezzel is azt deklaráljuk, hogy a Természetnek semmi egyéb dolga nincs, mint a mi szennyezéseinket feldolgozni. Ebben a szemléletben a folyó nem más, mint hosszú szennyvíztisztító, az erdő porfógo, a völgy lerakó, a tenger szén-dioxidszűrő. Lehet, hogy más élőlényeknek is szükségük lenne a Természet tisztítókapacitására, bár ez nem jellemző. A legtöbb növény, állat egyszerűen táplálékot állít elő egész életműködése során más állatok, növények számára. Mi, emberek azonban előállítunk olyan fajtájú anyagokat, szennyezéseket, hulladékokat, s olyan mennyiségben, amit a Természet nem tud feldolgozni, tehát ezek csak alaposan halmozódnak. Ezekben az esetekben a Természet méregtelenítő képessége még romlik is, végül megszűnik, és akkor már tényleg nincs más, mint a hulladék, meg a rendelkezésére álló tér és idő. Ezt bocsátjuk ki mi, és ezt szívjuk is mi. *A megoldás a kibocsátásmentes technológia és/vagy a 100%-ban újrahasznosított anyagok körforgása.* Ez utóbbi mondatot egy morbid viccel szeretném megvilágítani: „– Miben különbözik a keresztény autó a fenntartható autótól? – A keresztény autónak a vezetőfülkéjében van a kipufogócsöve, és rá van írva a végére, hogy szeresd felebarátodat, mint önmagadat, a fenntartható autónak pedig a benzintankjában: Na, ezt tessék 100%-ban újrahasznosítani.”

4) A fenntarthatóság eszméjének fennmaradása. És végül arra is gondolni kell, hogyha megvalósul a fenntarthatóság, ha az emberek ismerik ezeket az egyszerű összefüggéseket, ha akarják is a fenntarthatóságot, ha tanulják az iskolában a fenntartható életmód fogásait, akkor... és évezredek múlva is... ennek a tudatállapotnak folytonosan fenn kell maradnia – tekintetbe véve az emberi szabad akaratot, tömegmozgalmakat, forradalmakat mint korlátozó tényezőket. A fenntarthatóság eszméjét nem elég, ha csak néhányan ismerik, ha csak kevesen, kényszerűségből élnek így. Egyre bővülő mértékben kell eljutnia a többségig; lemondások között, mégis kételkedés nélkül kell tudni követni szinte minden nap; tíz, vagy tízezer, vagy végtelen éves távlatokban kell továbbadódnia torzítás nélkül, hogy ne írják mellé késői utódok: „Állat nem öl meg állatot... ok nélkül.”

Ha már az ezredéves távlatoknál tartunk: Nem lehetett volna a fenntarthatóságot sokkal előbb kitalálni, és akkor nekünk csak gyakorlottan folytatnunk kellene a fenntartást? Nem lehetett volna már az Őszövetségben azt mondani: „Szaporodjatok, s eladdig sokasodjatok, míglén a Föld betöltetik véletek!”? De mintha mást olvastunk volna. Csak egy magyar fordításban láttam ilyesmit: „s odutta volá néki az Paradisumut házoá és mondudda volá néki őrezni és védeni azt”. A többi fordítás sajnos nem a fenntarthatóságról szól. Jézus is mondhatta volna: „Szedjétek össze a maradókat, semmi ne vesszék kárba”, esetleg azt, hogy vegyünk példát a fenntarthatóságban jeleskedő élőlényekről, legye-

nek azok szelíd galambok, verebek, növények vagy növényevők, vagy éppen ragadozók, mint a rókák. De úgy látszik, Jézus semmi ilyesmit nem mondott, a tanítványok meg csak azon törték a fejüket, hogy ők öröklík-e a Földet. Pál már messzebb távolodott az eszménytől, engedetlenség és kegyelem, e körül forgott eszmevilága; János apostol, az öreg pedig rögvést beálló apokalipsziszról ábrándozott a millió éves fenntarthatóság helyett, bár azért ezer évnyi békét is beiktatott a menetrendbe – nem úgy, mint mi. Valamely sztoikus filosz nem ébredhetett volna rá arra az apóriára, hogy ha a gyorslábú Akhillesnek kettő az utóda, négy az unokája, nyolc a dédunokája, és így hatványozottan sokasodik, akkor az egy főre eső terület negyedére, nyolcadára, tizenhatodára stb. fog csökkenni, míg nem 10 000-en lesznek egy gombostűfejen, mint az angyalok, és még és még többen... és akkor vajon mi lesz a teknőssel? A rómaiak talán fenntarthatóak voltak? A Föld határaiig nem terjedt birodalmuk, de azért a Földközi-medencéből kiirtották a cédrust, és nem éreztek semmi átgondolnivalót, ha egy kis luxusért számolatlan mennyiségű bíborcsigát, fűrtet vagy fajdot kellett lemészárolni. Épp csak nem voltak elég erősek ahhoz, hogy az egész Földet maguk alá temessék. Aztán jött Ágoston, de nem ám a fenntarthatósággal, hanem az Isten államával, Tamás a teológia summájával, Kant a maximumjával, hogy ha mindenki azt az elvet követné, amit te meg én, úgy is *fenntartható* maradjon a világ. De mi van, ha nem mindenki követi a fenntarthatóság elvét? Erre nem gondolt. Valóban... Lehetséges magát a fenntarthatóság elvét fenntartani hatékony és örök továbbadás nélkül? Lám, Jézus után 300 évvel már ölték egymást az Istenfia és az Emberfia követői, pedig Jézus milyen odaadóan indította el a művet. 1000 évvel később már lehetett vérrel, vízzel, vassal, tűzzel keresztelni népeket, akik egy mukkot nem érthettek a latin evangéliumból. 1500-ban búcsújegyekért álltunk sorba, hiszen a másvilági fenntarthatóság mégiscsak fontosabb, mint az, hogy mi lesz 3000-ben vagy 4500-ban. És eljutottunk 2000-ig, amikor a csúcsok csúcsán állva, minden korábban élt ember összefogyasztásánál többet fogyasztva, a fenntarthatóságot utópiának becsmérlik, pedig valójában a fenntarthatatlanság u-topia: nincs hely rá a Földön.

A novgorodi Kenethozó asszonyok-templom metszete

Elviselhető, de megvalósíthatatlan

Egy vallomás: A fenntartható életet el tudom ma már képzelni, és kívánom is. Szeretnék élni egy agyonszigetelt lakásban, melynek 60 köbméter napmelengette vízből és 10 q fából megvan a fűtése. Szeretnék otthon ülni, ahol nincsen 50 W-nál erősebb gépezetem, kicsit gyűröten, viseltesen öltözködve. Szeretnék olyan keveset enni, mint Cedric Prakash iskoláiban az indiai gyerekek, nem vásárolni szerkentyűket, abban a tudatban, hogy mások sem vesznek, és nem is gyártnak ilyen marhaságokat. Vágyom arra, hogy magamat megtartóztatva éljek, és csak gyalog vagy kerékpárral közlekedjek, Nap-, szél-, bioenergiával hajtott vonatokat, trolikat, villamosokat csak nagy szükség esetén vennék igénybe, lehetőleg kedvezményes jeggyel (nappal, amikor a szél is erősen fúj). Igénybe venném a vasúti fuvarozást és a kerékpáros házhozszállítást, de csak akkor, ha biztosítva látom, hogy a síneket, bicikliket mind újraolvasztják, ha előregednek. Olyan világról álmodom, ahol vasból nem készítenek fegyvert, kőolajjal, földgázzal nem fűtenek, az urániumból nem lesz atombomba, és ahol drogok, alkohol és cigaretta nélkül is lehet „elviselhető” életet élni.

Mégsem látom, hogy megvalósulna... egyetlen országban. Van olyan ország, ahol nyomorúságosan keveset fogyasztanak, de a népsűrűség a Gangesz partján fenntarthatatlanul magas, és még növekszik is. Van olyan ország, ahol a világátlag szerint fogyasztanak, a Küküllő mentén, de reménytelenül isznak és drogoznak, és a szennyezés-kibocsátás is a világátlag fölött van. Van olyan ország, ahol kedélyesek az emberek, megtisztították már a Temzét, de fenntarthatatlanul fogyasztanak, és ezt még gyorsabban növelik, mint a harmadik világ népességnövekedése. És van olyan ország is, ahol talán csak 20 évnnyire vagyunk a fenntarthatóságtól a Duna partján, de csak akkor érezzük jól magunkat, ha a Lajtán túlra kacsingathatunk, és ha révbe ér a hajónk – úgy 10 év múlva –, akkor már 30 évnnyire leszünk a fenntarthatóságtól.

Nincs egyetlen ország, egyetlen közösség, egyetlen kontraszttársadalom sem, ahol menne a dolog. Hát mégiscsak utópia lenne a fenntarthatóság? E hiánynak pedig lelki okai vannak. Az emberek egyszerűen nem tudnak úgy boldogok lenni, hogy a fenntarthatóság mind a négy pillére jelen van: a kevés fogyasztás, a fenntartható népsűrűség, a nulla növekedés és az önpusztítás-mentes életmód. A lelki ok pedig éppen elég erős ok: akkor legalább hadd igyunk, hadd növekedjünk, hadd szaporodjunk, ha már nem élhetünk úgy, mint a kapitalisták.

Valaki pedig azt súgja nekem, hogy a lelki ok egyben a legkönnyebben megváltoztatható ok is. Csak újat kell gondolni, csak el kell határozni magunkat, csak erről kell álmodni, csak el kell kezdeni.

Valaki pedig azt súgja nekem, hogy a lelki ok egyben a legkönnyebben megváltoztatható ok is. Csak újat kell gondolni, csak el kell határozni magunkat, csak erről kell álmodni, csak el kell kezdeni.